

Ár 2012, föstudaginn 31. ágúst er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Oddur Ólason.

Fyrir er tekið **mál nr. 60/2012**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 3. apríl 2012, með kvörtun lögmanns sóknaraðila, dagsettri 29. mars 2012. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 3. apríl 2012, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 11. maí 2012. Var bréfið sent lögmanni sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 21. maí 2012, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust 4. júní 2012.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 24. og 31 ágúst 2012.

II.

Málsatvik.

Þann 16. mars 2007 var ákvörðunarblað - útlán til einstaklinga dagsett, en um er að ræða útfyllt eyðublað merkt Landsbankanum. Tekið var fram að umsækjandi væri sóknaraðili og umbeðin lánsfjárhæð væri kr. 10.000 og heildarskuldbindingin yrði kr. 10.350. Í kafla sem ber yfirskriftina beiðni/umfjöllun kemur eftirfarandi fram: „*M hefur áhuga á að taka erlent lán til að greiða upp lán í USD við A. Til trygginga býður hann sjálfskuldarábyrgð B en B var einnig ábyrgðarmaður á lánuinu í A.*“ Þá kom fram að lánið yrði gengistryggt og skuldfærslureikningur X. Skilyrði lánsins voru mynt: 50% CHF og 50% JPY. Hakað er í reit fyrir ákvörðun bankans við orðið „Samþykki“ og er skjalið áritað af starfsmanni bankans í reit fyrir samþykki útlánaþjónustu/útibússtjóra.

Þann 28. mars 2007 var skuldabréf í erlendum myntum með sjálfskuldarábyrgð gefið út af sóknaraðila til varnaraðila. B tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð á endurgreiðslu lánsins.

Sóknaraðili viðurkenndi í texta skuldabréfsins að skulda varnaraðila kr. 10.000.000 eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í eftirtöldum erlendum myntum og

hlutföllum: JPY 50%, CHF 50%, miðað við sölugengi myntanna í varnaraðila á gjalddaga. Í vexti af skuldinni eins og hún væri á hverjum tíma skyldu greiðast eins mánaða LIBOR vextir auk 2,0% álags. Með LIBOR vöxtum var átt við vexti á millibankamarkaði í London eins og þeir væru auglýstir kl. 11:00 f.h. að staðartíma í London á BBA síðu Reuters eða sambærilega vexti eins og þeir birtust á síðu 3750 á Dow Jones Telerate skjá tveimur dögum fyrir hvert vaxtatímabil.

Þá var tekið fram í skuldabréfinu að skuldari gæti á gjalddaga óskað eftir að myntsamsetningu lánsins yrði breytt, þannig að eftirstöðvar skuldarinnar miðuðust að öllu leyti eða að hluta við aðrar erlendar myntir eða mynteiningar, eina eða fleiri, og í öðrum hlutföllum en upphaflega var um samið. Átt var við þær mynteiningar sem skráðar væru í almennri gengistöflu varnaraðila. Skriflega beiðni þar að lútandi bæri að senda bankanum með 5 daga fyrirvara. Sú takmörkun væri þó gerð að ekki var heimilt að skulda fleiri en 6 gjaldmiðla hverju sinni. Gæti bankinn ekki útvegað lántaka einhverja tiltekna mynt eða útvegum hennar myndi hafa í för með sér verulegan kostnað fyrir bankann var honum heimilt að nota USD í stað þeirrar myntar. Einnig var tekið fram að ef dráttur yrði á greiðslu afborgana og vaxta af skuldabréfinu, væri heimilt að fella alla skuldina í gjalddaga fyrirvaralaust og án uppsagnar. Bæri þá skuldin dráttarvexti samkvæmt 1. mgr. 6. gr. laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu.

Skuldari óskaði upphaflega eftir að reikningur hans nr. X hjá lánveitanda yrði skuldfærður fyrir afborgun/vöxtum. Stríkað var yfir reikningsnúmerið á skuldabréfinu og skrifað í staðinn reikningsnúmerið Y og upphafsstafrir sóknaraðila settir við. Að sögn sóknaraðila er það launareikningur hans, en hann fær laun sín greidd í evrum.

Þann 2. apríl 2007 voru kr. 9.747.200 millifærðar inn á reikning sóknaraðila nr. X. Samkvæmt kaupnótu varnaraðila voru keypt samtals JPY 8.804.696 og CHF 91.093,12 og sóknaraðila tilkynnt að hann hefði selt sömu upphæð.

Varnaraðili sendi sóknaraðila bréf í júní 2011 þar sem sóknaraðila var tilkynnt að í framhaldi af niðurstöðu Hæstaréttar í máli Landsbankans gegn þrotabúi Mótormax, máli nr. 155/2011, yrði skoðað hvort lán hans nr. Z félli undir fordæmisgildi dómsins. Þann 2. janúar 2012 var sóknaraðila tilkynnt að lán hans félli ekki undir efnisatriði dóms Hæstaréttar í máli nr. 155/2011.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 29. mars 2012.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að úrskurðað verði að lán hans sé ólöglegt gengistryggt lán í íslenskum krónum.

Sóknaraðili byggir kröfu sína á því að skuldabréf það sem hann hafi gefið út hjá varnaraðila sé skuldbinding í íslenskum krónum, bundin við gengi erlendra gjaldmiðla. Um jafnvirðislán sé að ræða sem feli í sér ólögsmæta gengistryggingu. Vísar sóknaraðili til dóma Hæstaréttar í málum nr. 92/2010, 153/2010, 603/2010, 604/2010 og 155/2011 máli sínu til stuðnings.

Bendir sóknaraðili á að séu efnisatriði dóms Hæstaréttar í máli nr. 155/2011 skoðuð sé ljóst að lán sóknaraðila falli ótvírætt undir þau. Vísar sóknaraðili á eftirfarandi atriði sem jafnframt eigi að leiða til þess að kvörtun hans verði tekin til greina.

Í fyrsta lagi séu skilmálar láns sóknaraðila þannig að lánsfjárhæðin hafi verið ákveðin í íslenskum krónum, þ.e. kr. 10.000.000 eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í JPY 50% og CHF 50% miðað við sölugengi þessara erlendu mynta í bankanum á gjalddaga. Sóknaraðili hafi fengið kr. 9.747.200 inn á tékkareikning sinn í íslenskum krónum. Við mat á því hvort um lán í erlendri mynt eða íslenskum krónum sé að ræða, hafi verið lögð mest áhersla á að höfuðstóllinn hafi verið tilgreindur í íslenskum krónum og greiðslur hafi farið fram í sömu mynt. Þá bendir sóknaraðili á að orðalagið „jafnvirði þeirrar fjárhæðar“ skipti hér ekki máli eins og skýrt komi fram í dómi Hæstaréttar í máli nr. 604/2010. Hafi ætlun varnaraðila verið sú að lána sóknaraðila svissneska franka og japönsk jen, hafi honum verið í lófa lagið að tilgreina fjárhæðir þessara gjaldmiðla í skilmálum skuldabréfsins og greiða svo hinar erlendu fjárhæðir út. Varðandi túlkun á notkun orðsins „jafnvirði“ í texta skuldabréfsins vísar sóknaraðili enn fremur til forsendna Hæstaréttar í máli nr. 155/2011. Samkvæmt þeim dómi teljist höfuðstóll vera í íslenskum krónum ef kveðið sé á um það í samningi að hann sé jafngildur eða jafnvirði íslenskra króna í nánar tilteknum erlendum gjaldmiðlum og orðalag hans beri með sér gengistryggingu, þ.e. að höfuðstóll sé bundinn eða miðaður við sölugengi erlendra gjaldmiðla eins og það hafi verið á útborgunardegi til fyrsta gjalddaga og taki svo breytingum á samningstíma í takt við sölugengi þeirra milli gjalddaga.

Í öðru lagi vísar sóknaraðili til þess að í skilmálum skuldabréfsins sé ekki tekið á því í hvaða gjaldmiðli sóknaraðila beri að efna skyldu sína. Verði því að telja að honum hafi verið í sjálfvald sett með hvaða hætti hann efndi greiðsluskyldu sína. Sóknaraðili hafi óskað eftir því að launareikningur hans í evrum yrði skuldfærður fyrir afborgunum/vöxtum, þar sem aðstæður séu með þeim hætti að hann fái greidd laun sín í þeirri mynt. Allavega sé ljóst að hvergi sé gert sérstaklega ráð fyrir því að lánið skyldi greiðast í erlendri mynt. Bendir sóknaraðili á að varnaraðili kveði aðila hafa verið sammála um að afborganir lánsins yrðu skuldfærðar af gjaldeyrisreikningi sóknaraðila. Sú staðhæfing varnaraðila sé röng þar sem rétt sé að það hafi verið ákvörðun sóknaraðila að skuldfærður yrði tiltekinn reikningur hans í evrum fyrir afborgunum af skuldabréfinu. Í texta skuldabréfsins hafi verið tiltekinn tékkareikningur sóknaraðila í íslenskum krónum, nr. X. Sóknaraðili hafi síðan krotað yfir framangreint reikningsnúmer og óskað eftir að annar reikningur yrði skuldfærður, þar sem fyrir liggi að sóknaraðili hefði annars þurft að selja evrur til að greiða afborganir af skuldabréfinu. Þetta fyrirkomulag sem sóknaraðili óskaði eftir, en ekki varnaraðili, hafi þannig verið sóknaraðila til hægðarauka. Ekkert annað hafi legið þar að baki. Sóknaraðili hefði þannig getað óskað eftir því að hvaða reikningur sem er yrði skuldfærður. Það að varnaraðili hafi sett inn í texta skuldabréfsins tékkareikning sóknaraðila í íslenskum krónum merki það að mati sóknaraðila að beinlínis hafi verið gert ráð fyrir að endurgreiðsla færi fram í íslenskum krónum. Sóknaraðili bendir á að greitt hafi verið af lánasamningnum með gjaldmiðli sem ekki hafi verið hluti af skuldabréfinu.

Í þriðja lagi bendir sóknaraðili á að í fyrirsögn skuldabréfsins komi fram að um „skuldabréf í erlendum myntum“ sé að ræða. Í samræmi við framangreinda dóma Hæstaréttar sé ljóst að við úrlausn á því hvort skuldabréf það sem sóknaraðili hafi gefið út til varnaraðila feli í sér skuldbindingu í erlendum myntum eða íslenskum krónum beri fyrst og fremst að skoða skilmála lánsins, m.ö.o. inntak og raunverulega tilhögun þess. Skipti mestu það efni lánsins að lánsfjárhæð hafi verið ákveðin í íslenskum krónum og sóknaraðili hafi haft heimild til að endurgreiða hana í sama gjaldmiðli. Þá hafi lánið verið bundið við sölugengi varnaraðila á þessum tilteknu

erlendu myntum, sem bendi ótvírætt til að það sé í íslenskum krónum, enda engin þörf á að kveða á um gengistryggingu ef lán væri í raun í erlendri mynt, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 155/2011.

Í fjórða lagi vísar sóknaraðili til þess að skilmálar skuldabréfsins kveði á um að í vexti af skuldinni skuli greiðast eins mánaðar LIBOR vextir auk 2,0% vaxtaálags. Þetta bendi til þess að tilhögun vaxta, þ.e. LIBOR vaxta sé tilkomin vegna gengistryggingar lánsins, sbr. dóma Hæstaréttar í málum nr. 92/2010 og 153/2010.

Í fimmta lagi bendir sóknaraðili á að honum hafi verið heimilt samkvæmt skilmálum skuldabréfsins að breyta myntum, þ.e. að óska eftir að breyta myntsamsetningu lánsins. Að mati sóknaraðila gefi þetta ákvæði í skilmálum skuldabréfsins til kynna að lánið sé gengistryggt í íslenskum krónum enda segi þetta að hægt sé að greiða eftirstöðvar skuldar þannig að þær miðist við aðrar myntir. Hafi lánið verið í erlendri mynt hefði heimildarákvæði um breytingu á andlagi lánsfjárhæðar ekki kveðið á um breytingu á viðmiðun heldur beinlínis um sölu þess gjaldmiðils sem lánað hafi verið og kaup annars.

Í sjötta lagi vísar sóknaraðili til þess að eina tilgreiningin í skuldabréfinu á fjárhæð lánsins sé í íslenskum krónum, en hvergi sé getið um fjárhæð skuldarinnar í hinum erlendu myntum, heldur aðeins hlutföll þeirra og viðmiðun við virði íslensku krónunnar á tilteknum degi við útborgun lánsins. Fjárhæð lánsins hafi þannig í grunninn verið tiltekin í íslenskum krónum.

Sóknaraðili vísar enn fremur til þess að varnaraðili hafi viðurkennt að um lán í íslenskum krónum bundið gengi erlendra gjaldmiðla væri að ræða, þar sem hann hafi endurgreitt sóknaraðila greidda vexti í íslenskum krónum. Vaxtaendurgreiðsla sem framkvæmd hafi verið í íslenskum krónum hafi komið til lækunar eftirstöðva skuldarinnar. Sóknaraðili vísar einnig til þess að af dómum Hæstaréttar í málum nr. 92/2010, 603/2010 og 604/2010 megi ráða að lántaki hafi mátt endurgreiða í erlendri mynt. Bendir sóknaraðili á að í máli nr. 155/2011 hafi Motormax ehf. ýmist greitt afborganir af láninu með krónum eða erlendum gjaldeyri sem félagið hafi átt á þeim tíma.

Máli sínu til stuðnings vísar sóknaraðili jafnframt til úrskurðar úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 9/2011.

Sóknaraðili mótmælir því að dómur Hæstaréttar í málum nr. 551/2011 og 552/2011 hafi fordæmisgildi í þessu máli. Í forsendum Hæstaréttar í þessum málum sé skýrt tekið fram að í dómum Hæstaréttar í málum nr. 92/2010, 153/2010, 603/2010, 604/2010, 30/2011, 31/2011 og 155/2011 hafi verið komist að þeirri niðurstöðu að þær skuldbindingar sem krafist hafi verið efnda á hafi ekki verið tilgreindar í erlendum gjaldmiðlum heldur ýmist sem tilteknar fjárhæðir í íslenskum krónum eða jafnvirði í íslenskum krónum sem skiptast skyldu eftir ákveðnum hlutföllum í tvær eða fleiri erlendar myntir, eins og við eigi í máli þessu. Ef um lán í erlendri mynt hefði verið að ræða í tilfelli sóknaraðila þá hefði átt að tilgreina fjárhæðir erlendu myntanna í lánasamningnum og afhenda honum þann erlenda gjaldeyri. Þetta hafi ekki verið gert. Sóknaraðili hafi fengið íslenskar krónur í samræmi við samninginn og hafi varnaraðila verið í lófa lagi að bæta úr þessu ef ætlunin hafi verið að lána sóknaraðila erlendan gjaldeyri.

Bendir sóknaraðili á að kaupnóta sé hreinn málamyndagerningur, enda liggi enginn löggerningur að baki umræddri nótu. Lánsfjárhæðin þ.e. kr. 9.747.200 hafi verið lögð inn á tékkareikning sóknaraðila í íslenskum krónum. Engin gögn hafi verið lögð fram af hálfu varnaraðila sem staðreyni það að lántakan hafi í raun farið fram í erlendri mynt og í þeim hlutföllum sem kveðið sé á um í lánasamningnum. Það sé því

vandséð að mati sóknaraðila hvernig hægt sé að tala um að lán sé í erlendri mynt þegar lánveitandi lána aldrei viðkomandi myntir og lántakandi fær þær aldrei í hendur. Skipti hér mestu máli að hvergi hafi verið minnst á erlenda fjárhæð í skjali því sem liggi til grundvallar skuldbindingu sóknaraðila. Sóknaraðili byggir jafnframt á því að um sé að ræða einhliða skjöl varnaraðila sem sóknaraðili hafi ekki undirritað og sem slík hafi því ekkert sönnunargildi í málinu.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað. Varnaraðili bendir á að þegar niðurstaða í dómi Hæstaréttar í máli nr. 155/2011 sé skoðuð komi í ljós að dómurinn hafi horft til þriggja atriða þegar hann hafi lagt mat á það hvort lánasamningur Landsbankans væri lögmætt erlent lán eða lán sem innihéldi ólögmæta gengistryggingu. Fyrsta atriðið hafi verið hvort höfuðstóll lánsins væri tilgreindur í erlendri mynt eða íslenskum krónum, annað atriðið hafi verið hvort lánið hefði verið greitt út í erlendri mynt eða íslenskum krónum og þriðja atriðið hafi verið hvort lánið hefði verið endurgreitt í erlendri mynt eða íslenskum krónum. Þar sem öll þessi atriði hafi verið í íslenskum krónum hafi Hæstiréttur komist að þeirri niðurstöðu að lán Landsbankans innihéldi ólögmæta gengistryggingu.

Vísar varnaraðili til þess að fallið hafi dómur þar sem höfuðstóll lánsins hafi verið tilgreindur í íslenskum krónum en lánið hafi verið greitt út í erlendri mynt og greitt af því í íslenskum krónum. Bendir sóknaraðili á dóm héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-1682/2010 og E-5303/2010. Því sé ljóst að dómstólar hafi metið það svo að eitt af skilyrðunum þremur yrðu að vera til staðar til að lán yrði metið lögmætt erlent lán, þ.e. höfuðstóll tilgreindur í erlendri mynt eða að lánið hafi verið greitt út eða endurgreitt í erlendri mynt.

Varnaraðili bendir á að höfuðstóll láns nr. X hafi verið tilgreindur í íslenskum krónum og hafi lánið verið greitt út í íslenskum krónum inn á tékkareikning sóknaraðila. Ljóst sé af lánaskjalinu að sóknaraðili hafi ekki getað efnt meginskyldu sína um endurgreiðslu lánsins nema í erlendri mynt. Allar greiðslur inn á lánið hafi verið greiddar í erlendri mynt. Þess vegna hafi varnaraðili komist að þeirri niðurstöðu að lán sóknaraðila félli ekki undir fordæmisgildi dómsins og að það væri lögmætt erlent lán.

Varnaraðili telur að þeir dómur Hæstaréttar sem sóknaraðili vísi til, 603/2010 og 604/2010 hafi ekkert fordæmisgildi fyrir þetta mál þar sem málsatvik í þeim málum séu sambærileg og í dómi Hæstaréttar nr. 155/2011, þ.e. að lánsfjárhæðin hafi verið tilgreind í íslenskum krónum og útborgun og endurgreiðsla lánsins hafi verið í íslenskum krónum.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili vísi einnig til dóma Hæstaréttar í málum nr. 30/2011 og 31/2011 máli sínu til stuðnings. Varnaraðili hafnar því að þeir dómur eigi við enda málsatvik sambærileg og í dómum nr. 603/2010 og 604/2010. Vísar varnaraðili til dóma Hæstaréttar í málum nr. 551/2011 og 552/2011.

Bendir varnaraðili á að þó ekki sé tekið fram í skilmálum skuldabréfsins að sóknaraðili hafi þurft að endurgreiða lánið í erlendri mynt sé ljóst að aðilar bréfsins hafi samið um það sín á milli að bréfið yrði endurgreitt í erlendri mynt með því að ákveða að gjaldeyrisreikningur sóknaraðila yrði skuldfærður fyrir afborgunum lánsins.

Í skuldabréfinu komi skýrt fram hlutfall þeirra mynta sem lánið hafi verið veitt í. Í þessu felist að sóknaraðili hafi samþykkt að undirgangast skuldbindingu um að taka lán í erlendum gjaldmiðlum en ekki íslenskum krónum. Ennfremur komi fram í skuldabréfinu orðalagið „jafnvirði láns“ í íslenskum krónum. Orðalag þetta endurspeglar það að skuldbindingin sé ekki í íslenskum krónum heldur erlendri mynt. Að öðrum kosti myndi vera með öllu þýðingarlaust að notast við orðið „jafnvirði“. Orðalag af þessum toga sé notað þegar skuldari láns hafi í hyggju að selja andvirði láns í erlendri mynt fyrir íslenskar krónur í kjölfar útgreiðslu lánsins. Ástæðan fyrir því að skuldari óski eftir þessu sé almennt sú að hann hafi þurft að nota íslenskar krónur til að standa straum af sínum skuldbindingum sem séu í íslenskum krónum en ekki erlendri mynt. Ástæðan fyrir því að lán sé við þessar aðstæður tekið í erlendri mynt sé sú að skuldari þurfi þá að greiða miklu lægri vexti en hann þyrfti að greiða tæki hann lán í íslenskum krónum. Sóknaraðili hafi því tekið ákvörðun um að biðja varnaraðila um að selja hina erlendu mynt sem hann hafi tekið að láni hjá bankanum.

Varnaraðili kveður meginástæðu þess að upphæð hinna erlendu mynta sé ekki sett fram í fjárhæð, heldur hlutföllum, sé sú að gengi hinna erlendu mynta sé stöðugt að breytast á gjaldeyrismarkaði. Þannig geti t.d. átt sér stað umtalsverðar breytingar á kaup- og sölugengi innan sama dags. Í þeim tilvikum sem lántaki hyggist selja erlenda mynt sem fengnar séu að láni geti gengi gjaldmiðla þannig tekið umtalsverðum breytingum frá því skrifað er undir lánssamning og þar til lánið er greitt út.

Bendir varnaraðili á að í skuldabréfinu sé að finna ákvæði sem veiti skuldara heimild til að breyta hinni erlendu mynt sem lán hafi upphaflega verið tekið í, að fullnægðum ákveðnum skilyrðum. Sóknaraðili byggir á því að orðalagið „miðist“ gefi bersýnilega til kynna að verið sé að gengistryggja lán í íslenskum krónum. Um misskilning sé að ræða af hálfu sóknaraðila. Í því samhengi vísar varnaraðili til þess að skýrlega megi ráða af ákvæðinu að við hugsanlega myntbreytingu á láni, færu fram viðskipti með viðkomandi myntir.

Varnaraðili telur að samið hafi verið um lán í erlendri mynt og vísar í fyrsta lagi til þess að sóknaraðili hafi ávallt fengið sendar greiðslutilkynningar 10 dögum fyrir hvern gjalddaga, þar sem upphæð afborgunar hafi sérstaklega verið tilgreind í hinum erlendu myntum. Í öðru lagi sýni kvittun fyrir greiðslu á vöxtum og afborgunum glögglega fram á að endurgreiðsla lánsins hafi verið í erlendri mynt af hálfu sóknaraðila, eins og samningur aðila hafi kveðið á um.

Varnaraðili hafnar því að bankinn hafi viðurkennt að um lán í íslenskum krónum bundið gengi erlendra gjaldmiðla sé að ræða, þar sem hann hafi endurgreitt vexti í íslenskum krónum. Varnaraðili hafi ákveðið að bjóða einstaklingum í viðskiptum við bankann leiðir til að lækka skuldir sínar. Ein leiðin hafi verið sú að þeir einstaklingar sem hafi verið í skilum með skuldbindingar sínar hafi fengið endurgreidda 20% af greiddum vöxtum. Endurgreiðslan hafi komið til lækkunar eftirstöðva skulda lántaka og þannig hafi það verið í tilviki sóknaraðila. Þessi úrræði hafi náð til þúsunda viðskiptavina bankans og með gjaldeyrishöft í gildi hafi bankinn ákveðið að greiða lánið í íslenskum krónum í stað þess að nota erlendar myntir lánsins enda hafi varnaraðili ekki verið skuldbundinn skv. skuldabréfinu að greiða inn á lánið í erlendri mynt.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að því hvort skuldabréf, dags. 28. mars 2007, sem sóknaraðili gaf út hjá varnaraðila sé skuldbinding í erlendri mynt eða íslenskum krónum bundin við gengi erlendra gjaldmiðla. Löggjöfin á þeim tíma sem hér um ræðir heimilaði að veitt væru lán í erlendum myntum og heimilaði jafnframt að bæði útgreiðslur og endurgreiðslur slíkra lána væru inntar af hendi í íslenskum krónum. Á sama tíma var þó bannað að gengisbinda lán í íslenskum krónum, en munurinn á þessu tvennu liggur eingöngu í forminu. Verður því mjög að líta til forms þeirra gerninga sem um var að ræða en í þessu efni nýtur nokkurra nýlegra fordæma Hæstaréttar. Með dómum Hæstaréttar í málum nr. 92/2010, 153/2010, 603/2010, 604/2010, 30/2011, 31/2011 og 155/2011 var skorið úr ágreiningi lánveitenda og lántaka, sem laut að því hvort skuldbinding lántaka gagnvart lánveitanda væri ákveðin í íslenskum krónum eða erlendum myntum. Niðurstaðan var sú að um væri að ræða lán í íslenskum krónum og tenging höfuðstóls skuldabréfanna við gengi erlendra gjaldmiðla hefði verið ólögmæt.

Í málum nr. 92/2010 og 153/2010 bar samningur aðilanna með sér að hann var um lán í íslenskum krónum, en fjárhæðin sem ákveðin var í krónum var bundin við gengi tveggja erlendra mynta í greindum hlutföllum. Kaupverð bifreiðarinnar, sem samningurinn snerist um var einnig í íslenskum krónum og mánaðarlegar greiðslur í sama gjaldmiðli. Í skilmálum samningsins kom fram að íslensk fjárhæð hverrar afborgunar ætti að breytast eftir gengi á þeim erlendu myntum sem mið var tekið af og þá kom fram að samningurinn væri gengistryggður.

Í málum nr. 603/2010 og 604/2010 var lánsfjárhæðin ákveðin í íslenskum krónum og hana bar að endurgreiða í sama gjaldmiðli. Lánið var bundið sölugengi Seðlabanka Íslands á tilgreindum myntum sem talið var benda til þess að það væri í íslenskum krónum enda væri engin þörf á að kveða á um gengistryggingu ef lán væri í raun í erlendri mynt.

Í málum nr. 30/2011 og 31/2011 var tekið fram að fjárhæð lánsins væri skýrt tilgreind í íslenskum krónum og fjárhæð hinna erlendu gjaldmiðla kæmi hvergi fram í samningnum. Þá kom skýrt fram í beiðni um útborgun lánsins og kaupnótu að lánsfjárhæðin var greidd út í íslenskum krónum. Þá var ekki annað ráðið en að greiða hafi átt afborganir og vexti í íslenskum krónum.

Í máli nr. 155/2011 var tekið fram að eina tilgreining í samningnum á fjárhæð lánsins væri í íslenskum krónum, en hvergi var getið um fjárhæð skuldarinnar í hinum erlendu gjaldmiðlum, heldur aðeins hlutföll og viðmiðun við virði íslensku krónunnar. Þá kom glögg fram í grein 4.1 í samningnum að hinir erlendu gjaldmiðlar voru til viðmiðunar um höfuðstól skuldarinnar. Þá var tekið fram að báðir samningsaðila efndu meginskyldur sínar samkvæmt lánssamningum með greiðslum í íslenskum krónum.

Í dómum Hæstaréttar í málum nr. 520/2011, 551/2011 og 552/2011 er því hafnað að með vísan til þessara fordæma réttarins beri að vísa frá án kröfu, málum sem reist eru á skuldabréfum, með annars konar ákvæðum en þau skuldabréf sem talin voru fela í sér ólöglega bindingu skuldar í íslenskum krónum við erlendar myntir, enda sé skuldbinding í erlendum myntum í sjálfu sér ekki ólögmæt. Tiltekur Hæstiréttur sérstaklega í dómi sínum í máli nr. 552/2011 að „af orðalagi ákvæðanna og lögskýringargögnum verður ráðið að við úrlausn á því, hvort um sé að ræða skuldbindingu í íslenskum krónum eða erlendum gjaldmiðli eða gjaldmiðlum, verði fyrst og fremst að líta til forms og meginefnis þeirra gerninga sem liggja til

grundvallar skuldbindingunni. Í því sambandi skiptir einkum máli hvernig sjálf skuldbindingin er tilgreind í þeim.“

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 524/2011 var fallist á að um lán í erlendum myntum hefði verið að ræða. Tekið var fram að í fyrsta lagi yrði að líta til heitis skuldabréfsins, „Skuldabréf í erlendum gjaldmiðlum“, í öðru lagi að lánsfjárhæðin væri samkvæmt orðalagi skuldabréfsins fyrst tilgreind í þremur erlendum gjaldmiðlum og síðan jafnvirði lánsins í íslenskum krónum, í þriðja lagi væru vextir samkvæmt skuldabréfinu til samræmis við að um erlent lán væri að ræða tilgreindir LIBOR og EURIBOR vextir, í fjórða lagi var litið til skilmálabreytingar en fyrir sögn hennar væri „Skilmálabreyting skuldabréfs í erlendum myntum/mynteiningum“ og var jafnvirðisfjárhæðar í íslenskum krónum þar ekki getið.

Þá var í dómi Hæstaréttar í máli nr. 3/2012 talið að um væri að ræða lán í erlendum gjaldmiðlum. Þar var tekið fram að á forsiðu væri hann nefndur „Lánssamningur í erlendum myntum“. Hins vegar var í samningnum hvergi getið um fjárhæð í erlendum gjaldmiðlum heldur hlutföll og miðun við virði íslensku krónunnar á tilteknum degi. Taldi Hæstiréttur að sú vísun til erlendra gjaldmiðla í máli nr. 155/2011 hafi ekki verið nægileg til þess að lánið teldist vera í þeim heldur yrði að því að gæta hvernig skyldur samningsaðila voru efndar. Í máli þessu efndu samningsaðilar báðir skyldur sínar með því að fjárhæðir í erlendum gjaldmiðlum skiptu um hendur.

Skuldbinding í erlendum gjaldmiðli fer ekki gegn ákvæðum 13. og 14. gr., sbr. 2. gr. laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu. Samkvæmt þeim er hins vegar óheimilt að binda lán eða annars konar skuldbindingu í íslenskum krónum við gengi erlendra gjaldmiðla, svo sem tekið er fram í athugasemdum er fylgdu frumvarpi til laganna. Af orðalagi ákvæðanna og lögskýringargögnum verður ráðið að við úrlausn á því hvort um sé að ræða skuldbindingu í íslenskum krónum eða erlendum gjaldmiðli eða gjaldmiðlum verði fyrst og fremst að líta til forms og meginefnis þeirra gerninga sem liggja til grundvallar skuldbindingunni. Í því sambandi skiptir einkum máli hvernig sjálf skuldbindingin er tilgreind í þeim.

Í máli því sem hér um ræðir var eina tilgreiningin á fjárhæð lánsins í íslenskum krónum en ekki var getið um fjárhæð skuldarinnar í hinum erlendu gjaldmiðlum, heldur aðeins hlutföll þeirra og viðmiðun við virði íslensku krónunnar. Ekki var minnst á erlendar myntir í skuldabréfinu sjálfu.

Aðalskylda varnaraðila sem lánveitanda samkvæmt samningi aðila 28. mars 2007 var efnd 2. apríl 2007 með greiðslu kr. 9.747.200 inn á íslenskan tékkareikning sóknaraðila. Verður að telja svo vera þrátt fyrir að fyrir liggi kaupnóta þar sem keypt voru samtals JPY 8.804.696 og CHF 91.093,12, en um gildi hennar í þessu samhengi verður að líta til þess að hún er einhliða útbúin af varnaraðila, án aðkomu sóknaraðila. Virðist varnaraðili einnig hafa tilkynnt sóknaraðila einhliða að sá síðarnefndi hafi selt sömu upphæð aftur og svo hafi varnaraðili lagt þá upphæð kr. 9.747.200 á reikning sóknaraðila. Aðalskylda sóknaraðila sem skuldara samkvæmt skuldabréfinu var greiðsla vaxta og afborgana. Ljóst er af ákvörðunarblaði lánsins, dags. 16. september, og upphaflegu skuldabréfi þar sem sóknaraðili óskaði eftir að íslenskur tékkareikningur hans hjá bankanum yrði skuldfærður fyrir afborgunum og vöxtum af láninu, að ætlun aðila var í upphafi að greiðslur á gjalddögum þess yrðu í íslenskum krónum. Hins vegar er til þess að líta að sóknaraðili stríkaði yfir umræddan tékkareikning á skuldabréfinu og ritaði gjaldeyrisreikning í staðinn og setti upphafsstafi sína við þá breytingu. Þá varð það samkvæmt skjalinu „Lánayfirlit viðskiptamanns“ almennt raunin að greiðslur lánsins voru inntar af hendi í evrum. Þó

var framkvæmd innborgun á lánið í ISK þann 4. október 2011 að fjárhæð kr. 2.893 og þann 28. febrúar 2012 að fjárhæð kr. 181.831.

Samkvæmt framansögðu var mjög á reiki hvort gert var ráð fyrir því að báðir samningsaðilar skyldu efna meginskyldur sínar samkvæmt skuldabréfinu með greiðslum í íslenskum krónum eða erlendum gjaldmiðli en sóknaraðili efndi skyldur sínar aðallega í evrum. Hefur dómur Hæstaréttar í máli nr. 3/2012 ekki afgerandi fordæmisgildi í umræddu máli enda var þar gert ráð fyrir að aðilar efndu meginskyldur sínar samkvæmt skuldabréfinu með því að fjárhæðir í erlendum gjaldmiðlum skiptu um hendur.

Í ljósi þess að fjárhæð skuldabréfsins var tilgreind í íslenskum krónum og að á reiki er hvort gert var ráð fyrir því að samningsaðilar skyldu efna meginskyldur sínar samkvæmt skuldabréfinu í íslenskum krónum eða erlendum gjaldmiðlum verður fallist á kröfu sóknaraðila um að lán hans sé tengt gengi erlendra gjaldmiðla með ólögmætum hætti.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Lán sóknaraðila, M, hjá varnaraðila, F, er tengt gengi erlendra gjaldmiðla með ólögmætum hætti.

Reykjavík, 31. ágúst 2012.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Oddur Ólason